

חולין קיד תשפ"ו

משה שווערד

1. כסף משנה על הלכות טומאת מת פרק א הלכה ב
ובשר בחלב מכיון שאסור בישולו הו' בכלל לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בכל תאכל א"נ
דמשמע שלא אסרה תורה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול

- ספר לקח טוב - כלל ח
הנה נא שמתי אל לבי לברר אי מצינו איסור דאורייתא מטעם סייג ...

2. ספר שערים מצויינים בהלכה

מ"ד לוקה חד איסורא הוא. היינו שלוקה על בישולו ואין לוקה על אכילתו דאין איסור חל על איסור. והקשה בשו"ת דובב מישורים (ח"א סי' ל) לפי דברי הכס"מ (טו"מ פ"א ה"ב) דלא אסרה תורה לבשל בשר בחלב אלא כדי שלא יבוא לאכול, מ"ט לוקה על בישולו דהא איסור בישול משום אכילה, וכיון דאינו לוקה על האכילה איך לוקה על הבישול, והניח בצ"ע, וכבר העיר בזה בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קיח).

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיג עמוד ב
המבשל חלב בחלב. הרמב"ם פסק דהמבשל חלב בחלב או נבלה בחלב ליכא איסור באכילתו משום בב"ח, דאין איסור חל על איסור. והקשו האחרונים דכיון שלדעת הרמב"ם איסור חל על איסור באיסור כולל, אמאי לא חל איסור בב"ח מדיו כולל, הרי החלב היה מותר ועתה נאסר, וא"כ ליתסר נמי החלב או הנבילה משום בב"ח. ותירץ הרע"א דהכא לא שייך איסור כולל, משום שסיבת האיסור בחלב היא משום טעם הבשר שנכנס בו, וסיבת האיסור בבשר הוא משום טעם החלב שנכנס בו, נמצא שאיסור הבשר ואיסור החלב הוא משני סיבות ואין זה איסור כולל. (ועי' שו"ת רע"א סי' קע ובחת"ס יו"ד סי' צב).

4. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת כרתות פרק ג משנה ד
ויש במה שנשאנו ונתנו עכשיו נקודה נפלאה אנו מייעדין עליה לפי שהיא מפתח לעניינים אחרים ומוסף על מה שיש בה מדקדוק העיון וזה שידוע הוא שבשר בחלב אסור בהנאה והחלב דרך (משל) [בישול] מותר בהנאה לכשיבשל החלב עם החלב למה אינו חל איסור בשר בחלב על איסור חלב והוא ההיקש נבילה שהוא איסור מוסיף כמו שאמרנו כאן בחלב הקדשים ונתחייב על אכילתו מעילה לפי שניתוסף בו איסור הנאה והתשובה על זה שבשר בחלב נאסר בהנאה מפני שאסרו הכתוב לאכילה כמו שהקדמנו שכל איסור האכילה אסור בהנאה עד שיפרט לך הכתוב ואין שם כתוב שאוסר אכילתו וכתב איסור הנאותו רק שני העניינים יחד הם איסור בשר בחלב ולפיכך כשאנו אומרים אין איסור חל על איסור לא יחול איסור בשר בחלב על איסור נבילה ולא יהיה אסור בהנאה אבל הוא מותר בהנאה והאוכל ממנו לוקה משום נבילה ואין שם איסור בשר בחלב כל עיקר לפי שלא חל ...

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיג עמוד ב
איתמר המבשל חלב בחלב וכו'. הזכרנו לעיל מש"כ הרמב"ם בביהמ"ש לכריתות (פ"ג) בנקודה הנפלאה מפני מה לא חשיב איסור בב"ח איסור "מוסיף" מצד שנאסר גם בהנאה. והאחרונים הקשו מפני מה לא חשיב איסור "כולל" שהרי מצד איסור בב"ח נאסר גם החלב, ונימא מיא דחל איסור על החלב (בקמץ) יחול גם על החלב (בצירי).

ותירץ הרעק"א דבאיסור בב"ת איסור הבשר ואיסור החלב הן משתי סיבות, דהבשר נאסר מצד החלב שבו והחלב נאסר מצד הבשר שבו, ולכך ל"ש לומר בזה איסור כולל, [א"ה, וכיון לזה החזו"א יו"ד כ"ב, א"ה, ויש אחרונים שתירצו [קובץ הערות ל"ב, ב, ועוד] דבאיסור בב"ת איסור הבשר והחלב תלויין זה בזה, וכשלא נאסר הבשר גם החלב מותר. וא"כ כשתאמר דאין איסור בב"ת חל על הבשר א"כ אינו חל גם החלב לא נאסר, ולכך ל"ש לומר "כולל" מצד החלב. ועיין חזו"א יו"ד כ"ב א' בד"ה ואפשר שבאר הסברא בזה האיסור בב"ת הוא אוכל המורכב ואשר טעם המורכב שהוא טעם החדש הוא עצם האיסור, ולכך כשאין לוקין על הבשר אין לוקין על החלב, עיין שם. ונראה דתירץ הרעק"א ותירץ האחרונים הנ"ל הן ב' הפכים דסברת הרעק"א יש לה מקום "רק" אם נאמר בגדר בב"ת דלא החזו"א הנ"ל, ודו"ק.

6. שער המלך הלכות יסודי התורה פרק ה

[ח] ... עוד כתב הרב הנזכר וז"ל והנה אף שלכאורה דברי רבינו שלא חייב מלקות בהנאה מב"ת הם תמוהים נראה שיש להכריח סברתו מדתנן בפ"ג דכריתות דף י"ג יש אוכל אכילה כו' ובאר בגמרא דאף דקי"ל דאין איסור חל על איסור שאני הכא דאיסור מוסיף הוא דכיון דאקדשינהו איתוסף בו איסור הנאה ויש לתמוה דבפרק כל הבשר דף קי"ג אמרינן המבשל חלב בחלב פליגי בה רבי אמי ורבי אסי חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה ומתבאר שם באותה סוגי' דלכ"ע אין איסור ב"ב"ח חל על חלב וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו' והשתא יש לתמוה דהא איסור מוסיף הוא דהשתא נאסר בהנאה וא"כ אמאי לא חייל איסור בב"ת על איסור חלב ולסברת רבינו ז"ל ניתא דע"כ לא חשיב הנאה איסור מוסיף אלא היכא דלוקה על הנאה כגון ההיא דמוקדשין אבל ב"ב"ח דליכא מלקות בהנאה לא שייך איסור מוסיף אלו ת"ד יע"ש.

7. דף על הדף מסכת חולין דף קיד עמוד א

ועוד תירץ אמרו בזה לדעת החתם סופר (בתשו' סי' צ"ב) דס"ל דאף החלב אינו נאסר, דכל היכא דאין הבשר נאסר אף החלב אינו נאסר, ואף הכא באופן שנותן טעם זה בזה, אלא שהבשר לא נאסר מחמת שאין איסור חל על איסור, אזי אף החלב אינו נאסר, וע' בזה בחזו"א (רס"י כ"ב) שפירש נמי כן בדברי הש"ך סי' צ"ד סק"ד לענין כף חולבת דלא בעי' ג' פעמים ס' עיי"ה, דמבואר דהיכא דאחד מהם לא נאסר משום אין איסור חל על איסור, אף השני לא נאסר, [וממילא ליכא הכא כולל, דכיון דעל הבשר לא חל איסורא דבשר בחלב משום אין איסור חל על איסור, ממילא אף על החלב לא חייל איסורא דבשר בחלב וליכא כולל. ע"כ.

8. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד א

כיון דאאכילה לא לקי אבישול נמי לא לקי. ביבמות פליגי תנאי אי האיסור השני אינו חל כלל, או דחל לקברו בין רשעים גמורים. ואי לא חל כלל א"ש, אך אי חל ורק א"א להעניש פעמיים מלקות. קשה מהו "כיון דאאכילה לא לקי וכו' מדוע המלקות זהו הנ"מ כאן.

9. תוספות מסכת חולין דף קיד עמוד א

כיון דעל אכילה לא לקי - תימה אימא איפכא כדאמר בסמוך כיון דאבישול לקי אאכילה נמי לקי.

10. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד א

תוס' ד"ה כיון. תימה אימא איפכא וכו'. לפי המבואר מדברי הרמב"ם (מאכ"א פ"ט ה"ב) שחידש דאיסור בישול בב"ת הוא מחמת שהוא הכנה לאכילה ומכאן משל מבת בתך דודאי אסור משום בתך, וא"צ לכתוב בתך, ה"ה כאן אצ"ל שאכילה אסורה. לק"מ, דלכך מסתבר לדרוש דבדבר שאין בו איסור אכילה אף לא ילקה על בישולו.

11. חי' ריטב"א [קוק]

[קיד, א] כי היכי דאכילה⁴⁴ לא לקי אבישול נמי לא לקי. וק"ל⁴⁵ אדרבה נידון לחומרא כי היכי דלקי אבישול לילקי אאכילה, דקולא וחומרא לחומרא דיינינן⁴⁶. וי"ל דבהאי לישנא קמא סבי לן דעדיף למדרש לקולא, כדי שלא נסתר הכלל שבידינו דסבירא לן דלכ"ע אין איסור חל על איסור. ומיהו בלישנא בתרא סבירי דלמידן לחומרא עדיף, דלהכי שני קרא לאפוקי בלשון בישול כדי שלא נדון זה כפי הכלל. כנ"ל.

12. ספר אתון דאורייתא - כלל יח

בענין לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן:

[1] הפמ"ג בפתחה כוללת ח"א אות י' כ' דהא דקיי"ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן היינו רק מספק וככל סד"א לחומרא אבל לענוש מלקות או מיתת ב"ד א"א לענוש מכח זה ע"ש והנה כבר תמזהו האחרונים בזה מש"ס יבמות ד"ח ע"א ומש"ס קידושין דס"ח ע"א והביאו ג"כ דברי התוס' ב"ק ד"ג ע"א ד"ה דומיא שכתבו אהא דלקולא ולחומרא לחומרא מקשינן [2] וז"ל ואור"ת דמדה היא בתורה לא שנה באיסורא ולא שנה בממונא עכ"ל אלמא דמדה היא ומטעם ודאי היא ומועלת אפי' להוציא ממון:

והנה יש לי להביא ג"כ כמה מקומות דמוכחי דהא דלחומרא מקשינן הוי מטעם ודאי ולא משום דסד"א לחומרא ...

עוד נלענ"ד להעיר דדבר זה אם הא דלחומרא דרשי' הוא מטעם ודאי או הוא רק משום דסד"א לחומרא הוא פלוגתא בגמ' חולין דקי"ג ע"ב ... עכ"ל הגמ' והתוס' שם דקי"ד ע"א ד"ה כיון הקשו אלישנא קמא הנ"ל דס"ל דלהכי אפקה רחמנא וכו' לומר דכיון דאכילה לא לקי ה"ה אבישול וז"ל תימא אימא איפכא כדאמר בסמוך כיון דאבישול לקי אאכילה נמי לקי עכ"ל כוונתם בהכרח הוא משום דקיי"ל לקולא ולחומרא לחומרא דרשינן וכמובן ואולם אם נאמר דהא דלחומרא דרשי' הוא רק משום דסד"א לחומרא ואין מועיל למלקות דאין לוקין מספק א"כ קושייתם לק"מ דהא שם בחולין לענין מלקות איירי וא"כ י"ל דבזה פליגי באמת הנך תרי לישני דש"ס חולין הנ"ל [A] דל"ק ס"ל דהא דלחומרא דרשי' הוא רק מספק ואין מועיל למלקות וע"כ שפיר ס"ל דכיון דאיכא למידרש להחמיר ואיכא למידרש לקולא ע"כ לקולא דרשי' לענין מלקות ואמר' דלהכי אפקה רחמנא וכו' לומר דכיון דאכילה לא לקי וכו' [B] ואולם הלישנא בתרא חולק ע"ז וס"ל דהא דלחומרא דרשי' הוא מטעם ודאי ואפי' למלקות וע"כ דריש גם שם להתמיר:

13. תוספות מסכת חולין דף קיד עמוד א

המבשל במי חלב פטור - איסורא מיהא איכא דהא כותח מנסיובי דחלבא עבדי ליה כדאמר בריש אלו עוברין (פסחים דף מב.) ואמרינן לעיל (דף קיא:) דאסור לאכול בשר בכותח.

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד א

המבשל במי חלב פטור. [1] בתוס' פירשו דהיינו נסיובי דחלבא, פי' שכשעושין גבינה החלק המוקפה עולה למעלה ולמטה נשאר הנוזלים, וזה לא מיקרי חלב ואין בו איסור מה"ת. [2] אולם הרא"ש פליג וכו' שנסיובי דחלבא הוא חלב גמור ואיכא ביה איסור דאור, והכא איירי באותם נוזלין שאם מבשלים האוכל שבהם צף למעלה והנשאר למטה הוי מים בעלמא וזה הנקרא מי חלב.

15. תי' ריטב"א [קוק]

54 עיי' בחי' רעק"א לשו"ע יור"ד סי' פז ס"ו שהק' מדוע מי חלב אסורים בבישול עם בשר מדרבנן, והא קיי"ל בשו"ע שם ס"ג דכל בב"ה דאסור רק מדרבנן מותר בבישול והנאה ומה"ס מותר לבשל בשר חי ועוף בחלב, ורק לאכלם אסור. ומה שהוכיחו התוס' מדגים שעלו בקערה וכו' אין מוכח משם רק איסור אכילה ולא איסור בישול. והניח בצ"ע. 54 כ"ה	אבל 49 לענין בישול 50 מי חלב אינו כחלב. וא"ת 51 והא כותח אין בו אלא נסיובי דחלבא 52 כדאי' במס' פסחים 52, ואפ"ה אמרי' בכמה דוכתי 53 אסור לאכול בשר בכותח. וי"ל דהכא דאורייתא, אבל מדרבנן אסור לבשל 54 ואסור לאכול. תוס' 54.
---	--

• עיין ספר בדי השולחן [שם אות ע"ה]

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד א

המבשל במי חלב פטור וכו'. מדתניא פטור ולא מותר משמע דעכ"פ אסור מדרבנן אפילו לבשול. וכ"כ הפוסקים, וחז"ל החמירו בזה יותר מבשר עוף וחיה בחלב שגזרו רק על אכילתו ולא על בישולו. ועיין בחי' רעק"א על השו"ע (סי' פז ס"ו) שהשיג על דבריהם.

17. חתם סופר מסכת חולין דף קיג עמוד ב

המבשל במי חלב וכו' העצמות הגדין והקרנים וכו' צ"ל דס"ל להאי תנא דאפי' דבר שא"א לבוא לידי אכילה חייב על בישולו משו"ה אצטריך לאשמעין דפטור על בישול עצמות וכו' דלאו בכלל גדי

גינהו. אבל אי ס"ד דכל חיוב בישול משום דהוה התחלה והכנה לאכילה קשה וכי ע"ל דהני לאו בני אכילה גינהו אע"כ ס"ל להאי תנא דאיסור בב"ח מלא תאכל כל תועבה נפקא ולא מלא תבשל גופי' ומשום דהבשול בעצמו תועבה הוא. ולפ"ז מ"ש אח"כ הפגול והנותר והטמא חייב ע"כ על אכילתן קאמר דאי על אכילתן פטור משום אהע"א ואבישול הוא דמחייב פשיטא כיון דכבר קמ"ל דבישול ואכילה לא תלי' אהדדי א"כ מה"ת למיפטר אבישול איסורי' בחלב אע"כ אאכילה קמ"ל ואשמעינן דעצמות וכו' פטור אפי' על בשולן ופגול וכו' חייב אפי' על אכילתן ומשום"ה פריך ש"ס וכפירש"י ד"ה הפגול מיתורא דגדי נפקא ומיושב ק' מהרש"א:

18. חי' ריטב"א [קוק]

ומשני מעיקרא דדינא פירכא. פי' מתחלת ק"ו כדפירש רש"י ז"ל²². וזה הכלל בידך כל היכא דפרכינן מה לפלוני הוי פירכא מעיקרא דינא. וכל היכא דפרכינן פלוני יוכיח הוי פירכא לסוף דינא.

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד ב

ומה במקום שלא נאסר פרי עם פרי בשחיטה וכו'. צריך ביאור הס"ד לדמות איסור בב"ח לגדרי איסורי שחיטת או"כ וכלאי בהמה וכו', ונראה דכוונת הש"ס רק להביא ראיה שמצינו לגבי איסור שחיטת או"כ דמה שיותר קרוב לאמו הוי סברא לאיסור, וכן יש לפרש כל מהלך הסוגיא.

20. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד ב

עבד בן שפחה מותר באמו. [1] וביאר רש"י דהיינו 'במין אמו' אך בפשטות אף כשהיתה שפחה כשילדתו וכמבואר בסנהדרין (נח ב) [2] וצ"ל דהכא איירי בילדתו כשהיתה גויה ואח"כ נמכרו לעבדות מותר באמו, ואף שבגיתם אסורים, בכה"ג שנעשו עבדיו ולא גרים ל"א שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקלה.

21. רמב"ם יד החזקה הלכות מאכלות אסורות פרק ט

(א) בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה ואסור בהנאה וקוברין אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברין ומי שיבשל משניהם כזית כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואף על פי שלא בשל:
(ב) לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבשול כלומר ואפילו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת:

22. צל"ח על חולין דף קיד/ב

אמר רב אשי מניין לבשר בחלב שאסור באכילה. יש לדקדק. הלא באמת אף בהנאה אסור ולמה אמר באכילה, והוה ליה למימר סתם מניין לבשר בחלב שאסור, ואי משום שתחלת למודו הוא רק על אכילה דלא תאכל כל תועבה ואח"כ מביא הנאה מדר' אבהו, ואינו דומה לריש לקיש שאמר [קט"ו ע"א] מנין לבשר בחלב שאסור ולא הזכיר אכילה, משום דריש לקיש מביא מבשל מבושל דאחי אכילה והנאה כאחת, קשה הלא איסי בן יהודה לקמן [קט"ו ע"ב] מביא ג"כ תחלת למודו על אכילה מגזירה שוה דטרפה ואח"כ מביא הנאה בק"ו, ואפ"ה התחיל ואמר מניין לבשר בחלב שאסור ולא הזכיר אכילה:

ונראה משום דלמודו של רב אשי בהנאה בנבילה תליא בפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה, דלר' יהודה דס"ל דברים ככתבן ליכא הוכחה מנבילה וכדאיתא בפסחים ומבואר כאן בדברי התוס' בד"ה עד שיפרוט, וא"כ רב אשי התחיל מנין שאסור באכילה שזה מוכח לכ"ע בין לר' מאיר ובין לר' יהודה, ואח"כ אמר בהנאה מניין וזהו דוקא לר' מאיר ולא לר' יהודה, ולכן לא התחיל רב אשי סתם מניין לבשר בחלב שאסור, ולית ליה לרב אשי דר' יהודה נפיק ליה מאותו. ... אלא ודאי דסתמא דתלמודא לא ס"ל כרב אשי אלא מפיק איסור בשר בחלב משאר לימודים של תנאי ואמוראי:

ומתוך כך הורווח לי מה שהיה קשה לי מדוע כל הפוסקים לא פסקו כרב אשי, דהרמב"ם כתב בהדיא בפרק י"ד ממאכלות אסורות [הלכה י'] דבשר בחלב לא נאמר איסור אכילתו בלשון אכילה,

והיינו דלא כרב אשי. והטור בסי' פ"ז הביא איסור אכילה והנאה משלשה פעמים דכתיב לא תבשל, והיינו כר' ישמעאל ...

23. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד ב

והצל"ח העיר מפני מה שבקו הר"מ והטור דרשת רב אשי שהוא בתראי, ונראה ליישב בפשיטות דרב אשי ג"כ מודה לדרשת תנא דרי"ש אלא דרב אשי בא ליישב שיטות הברייתות דלעיל (ע"א) [ושיטת שמואל לעיל (קי"ג ב)] דדרשו הנך תלמי קראי לדרשות אחרות, ואין יכולין לדרוש בתנא דבי רי"ש, ורב אשי בא ליישב שיטתם. אבל רב אשי עצמו י"ל דמודה לדרשת תנא דרי"ש.

24. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד ב

מנין לבב"ח שאסור באכילה וכו'. הרמב"ם בספה"מ והטור הביאו דרשת תנא דבי רי"ש להלן (קט"ו ב) דג' פעמים נאמר בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו לאיסור אכילה לאיסור הנאה ולאיסור בישול. והצל"ח העיר מפני מה שבקו דרשת רב אשי שהוא בתראי. ונראה ליישב דאף דרב אשי מודה לדרשת תנא דרי"ש, אלא דבא ליישב שיטת הברייתות דלעיל (ע"א) ושמואל לעיל (קי"ג ב) דדרשו הנך קראי לדרשות אחרות, ואין יכולין לדרוש כתנא דבי רי"ש, אבל הוא עצמו ס"ל כדרשת תנא דרי"ש.

25. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד ב

כל שתעבתי לך. לא מדובר באסור גברא. אלא במקום שהחפצא נאסר, דאף כשגוי מבשל אסור. והא דצריך לאו מיוחד לבב"ח, משום דאין לוקין על לאו שבכללות וכלי "תועבה" אין לוקין על בב"ח, דלא מפורש אכילה, אלא באם אינו ענין.

26. שערים מצויינים בהלכה

לגבוה מכלל דלהדיוט שרי. וכ"כ בחי' הריטב"א עי"ש. וכ"ה בפסקי התוס' דאילים סירסן עכו"ם מותרין באכילה. ועי' בשו"ע (אהע"ז סי' ה סי"ד) דזהו דוקא אם העכו"ם סרסה מעצמו, ואין שום ערמה בדבר, אבל אם הערים ישראל בדבר או אפילו לא הערים והגוי מכירו ומכוין לטובת ישראל אסור, וקונסין אותו למוכרן לאחר, עי"ש הפרטים בזה. ועי' בבית שמואל (שם ס"ק יז).

כל שתיעבתי לך הרי הוא כבל תאכל. הקשו התוס' לקמן (קטו). האיך אנו אוכלים אילים אפי' סירסן עכו"ם, מ"ש מבשר בחלב, ותיצו מדאסר רחמנא [סירוס] מעוך וכתות

27. שערים מצויינים בהלכה

נוכל ליתן הנבלה כמות שהיא לאכילה, והוא בודאי יחוש לעצמו ולא יאכל הבני מעים מחמת איסור אמה"ח, משא"כ במכירה דנכרי שאינו מקיים מצות ב"נ ואינו נוהר באיסור אמה"ח, לא התירה התורה רק למכור לו סתמא, דתלינן דודאי לא יאכל בעצמו משום דאוכליהן לאו בר איניש [נדרים נד:], אבל למכור לו בהדיא לאכילה ודאי אסור משום לפנ"ע.

לגר אשר כשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי. יש לדקדק, למה כתיב "מכור לנכרי", הו"ל לומר "תמכרנה לנכרי", כמו שאמר תחלה לגבי גר "תתננה", ועי' מש"כ במס' ע"ז (כ. ד"ה לגר) בשם הטור"ז מה שמחדש בזה, ובשו"ת חת"ס דחה דבריו עי"ש. ובשו"ת חת"ס (יו"ד סי' יט) מדקדק למה כתוב גבי גר בהדיא ואכלה, וגבי מכירה דנכרי כתיב או מכור סתם ולא הזכיר אכילה, ומפרש משום דגר תושב בודאי קבל עליו השבע מצות דבני נח ולא יאכל אמה"ח, א"כ

28. תוספות מסכת חולין דף קיד עמוד ב

רבי יהודה אומר דברים ככתבן - ואסור ליתן לכנעני עובד כוכבים מתנת חנם ועל זה מביאה בפ"ק דמסכת ע"ז (דף כ.) וא"ת והתנן (לעיל דף צג:) שולח אדם לעובד כוכבים ירך שגיד הנשה בתוכה ושולח משמע בחנם ובפרק כל שעה (פסחים דף כב.) משמע דאיתא אפילו כר' יהודה [1] ויש לומר דתניא בתוספתא **אם היה שכנו מותר מפני שהוא כמוכרו לו.**

29. שו"ת הרשב"א חלק א סימן ח

ומה ששאל ממך הנער בשולח אדם ירך לנכרי איך יתישב עם מה שאמרו אסור לתת מתנת חנם. [2] ואמרת לו דהוא דשולח ירך לנכרי לא לחנם **אלא לגמול למה שקדם** [3] או בגוי שאינו עובד עבודה זרה יפה אמרת. ומקרא מלא דבר הכתוב (דברי י"ד) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי. וכש"כ לרבי מאיר דאמר אחד גר ואחד גוי בין במכירה בין לנתינה ולא אמר הכתוב במכירה בגוי ונתינה בגר אלא להקדים נתינה דגר למכירה לגוי. וסתם מתניתין כרבי מאיר. ועוד שלא אמרו אלא מתנת חנם **הא לסבה** אפילו במקום שיעזרנו הגוי או יתן לו להבא מותר שאין זו מתנת חנם. **וכן אפילו משום דרכי שלום.** ואמרינן בפרק בתרא דעבודה זרה (דף ס"ז ב') רב יהודה שדר קורבנא לאבידרנא ביום אידו. אמר ידענא ביה דלא פלח לעבודה זרה. וכן רבא שדר קורבנא לבר שישך.

30. תוספות מסכת חולין דף קיד עמוד ב

... ודוקא נבלה בא"י שאין עובדי כוכבים מצויין שם ואם בא למוכרה לעובד כוכבים צריך ליתנה בדמים מועטין נתינת גר קודמת אבל פשיטא שאם יש חפץ לאדם למכור קודם ימכרנו לעובד כוכבים ממה שיתננו אפילו לישראל חברו.

31. שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן מה

תשובה לכבוד הרב החריף המופלא מוהר"ר וואלף באסקעוויץ נר"ו:
אשר שאל על דברי התוספות במס' ע"ז דף כ' ע"א בד"ה ור"מ ובחולין דף קי"ד ע"ב בד"ה עד שיפרוט על מה שאמרו שם להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי כתבו התוספות שזה דוקא בארץ ישראל באותן הימים שאין נכרים מצויים שם וצריך למכרה בדבר מועט. **ועל זה השיב מעלתו לדעת הרשב"א בתה"א** בית ד' ריש שער ג' והר"ן פרק ג"ה **שכתבו בשם התוספות דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא רק מדרבנן אבל מן התורה מותר לבטלו לכתחלה א"כ גם בימיהם היתה הנבילה שוה הרבה לישראל שהרי יכול לבטלה ברוב היתר ואעפ"כ אמרה התורה הקדים נתינה דגר: ואני אומר שלש תשובות בדבר:**

[1] **חדא** מי לא עסקינן שלא היה לו רק בהמה אחת ונתנבלה. ואפילו אם יש לו עוד בהמות שהם עדיין חיות ואטו ישחוט ב' בהמות לבטל הנבילה ברוב ויפסיד הבשר שאינו צריך לו ולא יספיק שכרו בנבילה בהפסדו בכשרות ופשטא דקרא בהכי מיירי דאי יש לו במה לבטלו אטו בשופטני עסקינן שימכרנה לנכרי או יתננה לגר יחזיקנה לעצמו או ימכרנה לישראל. הא חדא:

[2] **ועוד** בימיהם רובם אכלו בטהרה ואטו יטמא שתי בהמות טהורות לערבם עם הנבילה ויקבלו טומאה ממנה ויפסיד בטומאת הטהרות יותר ממה שירויה בנבילה וכבר אמרו ביומא דף כ"ג ע"ב שטהרה היה קשה להם יותר משפיכת דמים. ואין להשיב והרי בחולין ל"ב אין אוכל מטמא אוכל מן התורה. שלא נאמר זה אלא באוכל ראשון אבל נבילה שהיא אב הטומאה היא מטמאה אוכלין מן התורה ובשרצים מקרא מפורש ונפל מנבלתם עליו כו':

[3] **שלישית** אני אומר **דבר חדש בדין לבטל איסור לכתחלה** הרי הרשב"א והר"ן שכתבו בשם התוספות שמן התורה מותר לבטל איסור לכתחלה ליישב סוגיא דזרוע בשילה כתבו כן ועיין בדבריהם. וא"כ דוקא דומיא דזרוע בשילה שהזרוע עצמה לא נתבטלה כלל ונשארה באסורה לזר והיה ונתנה לכהן אחר בישולה רק הטעם דמפיק מהזרוע ונבלע בשאר האיל הוא שנתבטל וטעם שנתבטל לא נשאר בו איסור כלל **אבל יבש ביבש לבטל האיסור והוא נשאר בעין והוא בעולם ובאיסורו עומד שאם יבוא אליהו ויאמר שזו והיא החתיכה האסורה הרי הוא עומד באיסורו הקדום אלא כל זמן שאין מכירין אותו גזירת הכתוב אחרי רבים להטות ועכ"פ האיסור הוא בעין ויכול לחזור לאיסורו בזה לכ"ע לדעת לא התירה התורה לבטלו לכתחלה**

ואיך אפשר שדבר שאפילו אחר ביטול אם יוכר יהיה אסור לבטלו עתה והרי עתה הוא מכיר. אבל טעם הנבלע בזה כשנתבטל אין כאן טעם איסור כלל וכיון שנתבטל אין כאן טעם כלל ובפרט בזרוע בשלה שהיה בו ששים או מאה לכל מר כדאית ליה דבזה אין אנו צריכין להתירו מטעם אחר רבים להטות רק כיון שיש כאן ששים אין כאן טעם כלל ולא נשאר שום איסור בזה ס"ל להתוס' שמותר לבטלו לכתחלה מן התורה. זה הגלע"ד. ובזה ניחא מה דאמרו שלהי חולין בצפורי עיר הנדחת לא אמרה תורה שלח לתקלה. ועיין בשער המלך פרק ט"ו מהלכות מ"א הלכה כ"ה:

32. שערים מצויינים בהלכה

להקדים נתינה דגור למכירה דעכו"ם. ומכאן מוכיח האור שמח (מאכ"א פ"ח הי"ז) דאיסור סחורה בדברים האסורים אסור מה"ת. דהנה יש לתמוה דנהי דמצוה עלינו להחיות גר תושב, אבל ליתן לו במתנה נבלות במקום דיכול ליקח דמים מאן חייביה, אטו אקרקפתא דבעל הנבלה רמי לפרנסו ואפילו לישראל אינו מצוה בכך, ומה שתירצו בתוס' דלפי שלא היו העכו"ם מצוים ביניהם היה נבלה דבר מועט שוה לישראל ולהגר שוה

הרבה, אם נאמר דסחורה בנבלות מותר מה"ת, תמוה, איך שיך לומר שהוא שוה דבר מועט, הלא יש כמה דברים פחותים ולסחורה שוה הרבה, וע"כ דכיון דאסור לסחור בנבלות, ולא משכחת נבלות רק אם נודמן לו ששחטו לאכול ונתנבלה, ולא לקחה על אופן זה, לכן צוותה התורה להנות בדבר מועט זה לגר ששוה הרבה וכו'.

=====

א. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קיד עמוד ב

אגב: ושאלו לרבינו שליט"א בענין הדין הזה דצריך להקדים לקנות מישראל היאך הדין בישראל מחלל שבת. ואמר רבינו שליט"א דמכיון דנאמר שם "וחי אחיך עמך" א"כ הגדר בזה הוא כמו לענין השבת אבידה דכל שמצוין להשיב לו אבידתו, יש לו גם דין קדימה ליקח ממנו. וכל שאין מצוין להשיב לו אבידה אין לו דין קדימה על עכו"ם.

ב. דף על הדף מסכת חולין דף קיד עמוד ב

בגמ': להקדים נתינה דגור למכירה דנכרי. כתבו התוס' בע"ז כ' ע"א (ד"ה ר"מ): וכי אם יש לאדם חפץ למכור, יתננו לגר ולא ימכרנו לנכרי, והלא אפי' לישראל אינו מצווה על כך. וי"ל דדוקא נבלה שאינו שוה דבר מועט לישראל שלא הי' העכו"ם מצויים ביניהם ולגר שוה הרבה כשאר בשר. ומזה נקטו בספר שער המשפט (חו"מ סי' צ"ז) לגבי חיוב הלואה לישראל קודם לנכרי, דהיינו רק אם לו יהי' לו הפסד, אבל אם יוכל להרוויח רבית הרבה על ידי שמלוה לגוי שרי להלוות לו קודם שמלוה לישראל. ועיין מנחת יצחק (ח"ג סי' קכ"ט) מה שדן בשיעור הפסד מרובה, שאז מותר להקדים נכרי לישראל.